

MARIA FILIPIAK

JAN PAWEŁ II, BENEDYKT XVI
I FRANCISZEK
CHRZEŚCIJAŃSKI IDEAŁ SPOŁECZNY
Bibliografia wypowiedzi z lat 1978-2014

Wykaz skrótów

IGP – *Insegnamenti di Giovanni Paolo II* [Città del Vaticano]

I (1978) ss. 477	XIV (1991) t. 1, ss. 1983
II (1979) [t. 1], ss. 1729	XIV (1991) t. 2, ss. 1619
II (1979) t. 2, ss. 157	XV (1992) t. 1, ss. 2147
III (1980) t. 1, ss. 1983	XV (1992) t. 2, ss. 1119
III (1980) t. 2, ss. 1869	XVI (1993) t. 1, ss. 1855
IV (1981) t. 1, ss. 1292	XVI (1993) t. 2, ss. 1725
IV (1981) t. 2, ss. 1313	XVII (1994) t. 1, ss. 1367
V (1982) t. 1, ss. 1376	XVII (1994) t. 2, ss. 1281
V (1982) t. 2, ss. 2497	XVIII (1995) t. 1, ss. 2054
V (1982) t. 3, ss. 1751	XVIII (1995) t. 2, ss. 1589
VI (1983) t. 1, ss. 1730	XIX (1996) t. 1, ss. 1798
VI (1983) t. 2, ss. 1496	XIX (1996) t. 2, ss. 1206
VII (1984) t. 1, ss. 2016	XX (1997) t. 1, ss. 1799
VII (1984) t. 2, ss. 1708	XX (1997) t. 2, ss. 1230
VIII (1985) t. 1, ss. 2081	XXI (1998) t. 1, ss. 1669
VIII (1985) t. 2, ss. 1683	XXI (1998) t. 2, ss. 1483
IX (1986) t. 1, ss. 2204	XXII (1999) t. 1, ss. 1660
IX (1986) t. 2, ss. 2242	XXII (1999) t. 2, ss. 1396
X (1987) t. 1, ss. 1482	XXIII (2000) t. 1, ss. 1415
X (1987) t. 2, ss. 2582	XXIII (2000) t. 2, ss. 1463
X (1987) t. 3, ss. 1812	XXIV (2001) t. 1, ss. 1607
XI (1988) t. 1, ss. 1073	XXIV (2001) t. 2, ss. 1376
XI (1988) t. 2, ss. 2625	XXV (2002) t. 2, ss. 1130
XI (1988) t. 3, ss. 1405	XXV (2002) t. 1, ss. 1290
XI (1988) t. 4, ss. 2317	XXVI (2003) t. 1, ss. 1298
XII (1989) t. 1, ss. 1945	XXVI (2003) t. 2, ss. 1205
XII (1989) t. 2, ss. 1783	XXVII (2004) t. 1, ss. 1063
XIII (1990) t. 1, ss. 1885	XXVII (2004) t. 2, ss. 933
XIII (1990) t. 2, ss. 1888	XXVIII (2005), ss. 333

- NP I – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, I (1978), Poznań-Warszawa 1987, ss. 220
 NP II, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, II (1979) t. 1, Poznań 1990, ss. 793
 NP II, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, II (1979) t. 2, Poznań 1992, ss. 753
 NP III, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, III (1980) t. 1, Poznań-Warszawa 1985, ss. 875
 NP III, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, III (1980) t. 2, Poznań-Warszawa 1986, ss. 924
 NP IV, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IV (1981) t. 1, Poznań 1989, ss. 611
 NP IV, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IV (1981) t. 2, Poznań 1989, ss. 572
 NP V, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, V (1982) t. 1, Poznań 1993, ss. 877
 NP V, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, V (1982) t. 2, Poznań 1996, ss. 1004
 NP VI, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VI (1983) t. 1, Poznań 1998, ss. 852
 NP VI, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VI (1983) t. 2, Poznań 1999, ss. 686
 NP VII, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VII (1984) t. 1, Poznań 2001, ss. 924
 NP VII, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VII (1984) t. 2, Poznań 2002, ss. 827
 NP VIII, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VIII (1985) t. 1, Poznań 2003, ss. 1076
 NP VIII, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VIII (1985) t. 2, Poznań 2004, ss. 856
 NP IX – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IX (1986) t. 1, Poznań 2005, ss. 999
- AP 2 – Anioł Pański z Papieżem Janem Pawłem II, Città del Vaticano 1986, ss. 479
 AP 3 – Anioł Pański z Papieżem Janem Pawłem II, Città del Vaticano 1989, ss. 395
 IB – *Insegnamenti di Benedetto XVI* [Città del Vaticano]

I (2005), ss. 1326	V (2009), t. 1, ss. 1439
II (2006), t. 1, ss. 1008	V (2009), t. 2, ss. 980
II (2006), t. 2, ss. 1065	VI (2010), t. 1, ss. 1166
III (2007), t. 1, ss. 1405	VI (2010), t. 2, ss. 1390
III (2007), t. 2, ss. 1065	VII (2011), t. 1, ss. 1072
IV (2008), t. 1, ss. 1280	
IV (2008), t. 2, ss. 1099	
- ORpol. – „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 1980 –

JAN PAWEŁ II

1978

1. *Prawo do pracy i sprawiedliwości społecznej* (Przemówienie do grupy pracowników chrześcijańskich, 9 XII), NP I, s. 145-147; toż: *Il diritto al lavoro e alla giustizia sociale*, IGP I, s. 319-321.
2. *Osiągniemy pokój wychowując do pokoju* (Orędzie na Światowy Dzień Pokoju, 21 XII), NP I, s. 173-179; toż: *Per giungere alla pace, educare alla pace*, IGP I, s. 377-388.

1979

3. *Postęp i pokój dla całego świata* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 12 I), NP II, 1, s. 22-26; toż: *Pace e progresso per tutto il mondo*, IGP II, 1, s. 43-50.

4. *Harmonijne współżycie – narzędziem postępu obywatelskiego* (Przemówienie do Rady Regionu Lacjum, 20 I), NP II, 1, s. 39-41; toż: *L'armoniosa convivenza, strumento di progresso civile*, IGP II, 1, s. 87-89.

5. *Ojciec Święty przyjmuje prośbę o mediację w sporze między Argentyną a Chile* (24 I), NP II, 1, s. 52-54; toż: *Il Santo Padre accetta la domanda di mediazione tra Argentina e Chile*, IGP II, 1, s. 113-115.

6. *Szanować prawa człowieka* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego akredytowanego w Meksyku, 26 I), NP II, 1, s. 67-69; toż: *Rispettare i diritti dell'uomo*, IGP II, 1, s. 154-158.

7. *Mieć odwagę proroków i ewangeliczną roztropność pasterzy* (Przemówienie inaugurujące III Konferencję Generalną Episkopatu Ameryki Łacińskiej, 28 I), NP II, 1, s. 83-95; toż: *Audacia di profeti e prudenza evangelica di pastori*, IGP II, 1, s. 188-211.

8. *Papież pragnie być waszym głosem* (Przemówienie wygłoszone podczas spotkania z Indianami w Cuilapan, 29 I), NP II, 1, s. 97-99; toż: „*Il Papa vuol essere la vostra voce*”, IGP II, 1, s. 240-248.

9. *Przemówienie do przedstawicieli krajowej organizacji katolickiej Meksyku* (29 I), NP II, 1, s. 101-103; toż: *Testo italiano del discorso alle organizzazioni cattoliche del Messico*, IGP II, 1, s. 249-253.

10. *W imię sprawiedliwości i prawdziwej wolności* (Przemówienie do robotników na stadionie w Gauadalajarze, 30 I), NP II, 1, s. 110-112; toż: *Essere testimoni ed artefici di giustizia e di vera libertà*, IGP II, 1, s. 274-278.

11. *Przemówienie do robotników* (Monterrey, 1 II), NP II, 1, s. 123-126; toż: *Ai lavoratori*, IGP II, 1, s. 321-326.

12. *Godność osoby fundamentem pokoju* (Przemówienie do członków Kolegium Obrony NATO, 8 II), NP II, 1, s. 143; toż: *La dignità della persona fondamento della pace*, IGP II, 1, s. 365-366.

13. Encyklika [...] *Redemptor Hominis* (15 III), NP II, 1, s. 231-267; toż: *La prima Enciclica [...] Redemptor Hominis*, IGP II, s. 550-660.

14. *Z Ewangelii wypływa obowiązek obrony praw ludzkich* (Przemówienie do kierowników Międzynarodowego Instytutu Praw Człowieka, 22 III), NP II, 1, s. 284-285; toż: *Nasce dal Vangelo l'impegno per la difesa dei diritti umani*, IGP II, 1, s. 692-694.

15. *Europejska odpowiedzialność i solidarność* (Przemówienie do Prezydium Parlamentu Europejskiego, 5 IV), NP II, 1, s. 334-336; toż: *Responsabilità e solidarietà nel cammino dell'Europa*, IGP II, 1, s. 796-799.

16. *Solidarność i współpraca w stosunkach między narodami* (Orędzie skierowane do uczestników Sesji Konferencji ONZ ds. Handlu i Rozwoju, 10 V), NP II, 1, s. 467-469; toż: *Solidarietà e collaborazione nei rapporti tra i popoli*, IGP II, 1, s. 1083-1086.

17. *Praca dla człowieka jest cziłą i służbą Bożą* (Przemówienie do członków Krajowej Federacji Kawalerów Pracy, 11 V), NP II, 1, s. 471-472; toż: *Lavorare per l'uomo è onorare e servire Dio*, IGP II, 1, s. 1090-1092.

18. *Misja Kościoła dla postępu ludów* (Przemówienie w Belwederze, Warszawa, 2 VI), NP II, 1, s. 595-597; toż: *La missione della Chiesa per il progresso dei popoli*, IGP II, 1, s. 1379-1384.

19. *Ziemia wielkiej pracy, ziemia wielkiej modlitwy* (Przemówienie do pielgrzymów z Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, 6 VI), NP II, 1, s. 669-672; toż: *Terra di grande lavoro, terra di grande preghiera*, IGP II, 1, s. 1464-1468.

20. *Prawo człowieka do pracy i do ziemi* (Nowy Targ, 8 VI), NP II, 1, s. 686-688; toż: *Il diritto dell'uomo al lavoro e alla terra*, IGP II, 1, s. 1488-1491.

21. *Pokój, sprawiedliwość, ewangelizacja w nauczaniu Pawła VI* (Audienca generalna, 8 VIII), NP II, 2, s. 57-60; toż: *Pace, giustizia, evangelizzazione nel magistero di Paolo VI*, IGP II, 2, s. 116-122.

22. *Praca jest dla człowieka, a nie człowiek dla pracy* (Przemówienie do robotników, Pomezia, 14 IX), NP II, 2, s. 147-149; toż: *Il lavoro é per l'uomo e non l'uomo per il lavoro*, IGP II, 2, s. 296-300.

23. *Pokój i pojednanie* (Homilia podczas Mszy św. w Drogheda, 29 IX), NP II, 2, s. 209-215; toż: *Pace e riconciliazione*, IGP II, 2, s. 433-433.

24. *Godność osoby ludzkiej fundamentem sprawiedliwości i pokoju* (Przemówienie wygłoszone na XXXIV Sesji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, 2 X), NP II, 2, s. 258-269; toż: *La dignità della persona umana, fondamento di giustizia e di pace*, IGP II, 2, s. 522-540.

25. *Wspominając Deklarację Niepodległości* (Homilia podczas Mszy św., Filadelfia, 3 X), NP II, 2, s. 287-290; toż: *Nel ricordo della dichiarazione d'indipendenza*, IGP II, 2, s. 579-584.

26. *Działać na rzecz pokoju opartego na sprawiedliwości, miłości i prawdzie* (Przemówienie do prezydenta Cartera, 6 X), NP II, 2, s. 327-328; toż: *Operare per una pace fondata sulla giustizia, sulla carità, sulla verità*, IGP II, 2, s. 658-661.

27. *System społeczny w służbie człowieka* (Przemówienie do przedstawicieli Organizacji Państw Amerykańskich w Waszyngtonie, 6 X), NP II, 2, s. 329-331; toż: *Il sistema sociale al servizio dell'uomo*, IGP II, 2, s. 662-667.

28. *Potrzeba sprawiedliwości w środowiskach pracy* (Przemówienie do przedsiębiorców i kierowników chrześcijańskich, 24 XI), NP II, 2, s. 587-590; toż: *Esigenza di giustizia negli ambienti di lavoro*, IGP II, 2, s. 1228-1232.

1980

29. *Współpraca i solidarność w sprawach ekonomicznych* (Przemówienie do uczestników zebrania studyjnego, 24 IV), NP III, 1, s. 410-411; toż: *Collaborazione e solidarietà nei rapporti economici*, IGP III, 1, s. 981-983.

30. *Podstawowe prawa młodych krajów afrykańskich* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego Nairobi akredytowanego przy Stolicy Apostolskiej, 6 V), NP III, 1, s. 509-514; toż: *La scelta fondamentale é pro o contro l'umanità*, IGP III, 1, s. 1188-1196.

31. *Głód sprawiedliwości nie może być źródłem nienawiści* (Homilia podczas Mszy św. dla robotników w Saint-Denis, 31 V), NP III, 1, s. 688-693; toż: *L'uomo esprime nel lavoro la sua vocazione all'amore e alla giustizia*, IGP III, 1, s. 1562-1572.

32. *Współpraca międzynarodowa powinna się opierać na poszanowaniu człowieka* (Przemówienie do uczestników konferencji w sprawie współpracy między Europą i Ameryką Łacińską, 20 VI), NP III, 1, s. 793-794; toż: *Le comuni qualità umane e sportive affratellano gli uomini*, IGP III, 1, s. 1785-1788.

33. *Międzynarodowa solidarność oraz reformy w działaniach na rzecz pokoju i sprawiedliwości* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Brazylia, 30 VI), NP III, 1, s. 869-870; toż: *Solidarietà internazionale e riforme per promuovere la pace e la giustizia*, IGP III, 1, s. 1953-1955.

34. *Praca czyni was współpracownikami Boga w dziele stworzenia* (Przemówienie do robotników w São Paulo, 3 VII), NP III, 2, s. 43-48; toż: *Collaboratori di Dio nell'opera della creazione*, IGP III, 2, s. 80-89.

35. *Odkupieńczy sens pracy* (Przemówienie do robotników, Moguncja, 16 XI), w: *Jan Paweł II w kraju Reformacji*, Warszawa 1984, s. 86-92; toż: *Il significato del lavoro nella Redenzione*, IGP III, 2, s. 1238-1246.

1981

36. *Stolica Apostolska wobec problemów ludzkości* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 12 I), NP IV, 1, s. 26-35; toż: *Solidarietà verso tutte le grandi iniziative che tendono a risolvere i problemi dell'umanità*, IGP IV, 1, s. 54-71.

37. *Budując pokój, zapewnia się wolność* (Przemówienie do Paktu Obronnego NATO, 2 II), NP IV, 1, s. 109-110; toż: *Per costruire la pace garantire la libertà*, IGP IV, 1, s. 218-219.

38. *Spółczesność, władza, dobro wspólne* (Orędzie do prezydenta i narodu filipińskiego, 17 II), NP IV, 1, s. 165-168; toż: *Le grandi qualità del popolo filippino fondate in una solida tradizione cristiana*, IGP IV, 1, s. 336-341.

39. *O budowanie nowych stosunków w świecie* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 24 II), NP IV, 1, s. 257-260; toż: *Ogni comunità diplomatica è un terreno di prova per i problemi mondiali*, IGP IV, 1, s. 526-531.

40. *Zachowujcie stale w świecie pracy zasady waszej wiary chrześcijańskiej* (Przemówienie do robotników, 3 IV), NP IV, 1, s. 418-420; toż: *Mantenete saldi nel mondo del lavoro i principii della vostra fede cristiana*, IGP IV, 1, s. 876-879.

41. *Nauczanie społeczne zrodzone w świetle Słowa Bożego* (Rozpoczęcie nowego cyklu rozważań, 13 V), NP IV, 1, s. 565-569; toż: *Importanza dell'insegnamento sociale parte integrante della concezione cristiana della vita*, IGP IV, 1, s. 1171-1178.

42. 90 rocznica encykliki „*Rerum novarum*” (15 V), NP IV, 1, s. 573-579; toż: *La celebrazione dell'anniversario dell'Enciclica „Rerum novarum”*, IGP IV, 1, s. 1190-1202.

43. Encyklika [...] *Laborem exercens* (14 IX), Watykan 1981; toż: *Lettera Enciclica „Laborem exercens”*, IGP IV, 2, s. 154-266.

44. *Rozwój rolnictwa – wymogi sprawiedliwości światowej* (Przemówienie do uczestników XXI Sesji Konferencji FAO, 13 XI), NP IV, 2, s. 270-272; toż: *Rispondiamo alla domanda di giustizia postaci dalle nazioni povere della terra*, IGP IV, 2, s. 622-627.

1982

45. *Kościół wobec największych problemów współczesnego świata* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 16 I), NP V, 1, s. 51-61; toż: *La pace, i diritti dell'uomo e dei popoli, la vita umana, il lavoro, la famiglia, al centro della sollecitudine della Santa Sede*, IGP V, 1, s. 108-128.

46. *Spółeczeństwo zbudowane na prawdziwej sprawiedliwości* (Przemówienie do uczestników Międzynarodowego Kongresu Światowej Unii Demokracji Chrześcijańskiej, 19 II), NP V, 1, s. 266-269; toż: *Una società fondata sulla vera giustizia é la migliore risposta al terrorismo*, IGP V, 1, s. 653-659.

47. *Człowiek – miarą sprawiedliwości społecznej* (Przemówienie do robotników „Solvay”, Rosignano, 19 III), ORpol. 3(1982) nr 3, s. 12-13; toż: *La dignità del lavoro fa parte della dignità dell'uomo*, IGP V, 1, s. 911-922.

48. *Konieczna jest współpraca wszystkich, aby otworzyć się na uniwersalną wizję wspólnego dobra* (Przemówienie do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych, 6 IV), NP V, 1, s. 500-502; toż: *È necessaria la collaborazione di tutti per aprirsi ad una visione universale del bene comune*, IGP V, 1, s. 1117-1120.

49. *Swoje siły skierujcie do tworzenia sprawiedliwszego ładu międzynarodowego* (Przemówienie do grupy młodych dyplomatów, 10 V), NP V, 1, s. 666-667; toż: *Offrite le vostre forze per la creazione di un ordine internazionale più equo*, IGP V, 2, s. 1470-1472.

50. *Przygotowujcie bardziej ludzkie środki do rozwiązywania międzynarodowych sporów* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Lizbona, 13 V), NP V, 1, s. 716-719; toż: *Preparare vie sempre più umane per risolvere le controversie internazionali*, IGP V, 2, s. 1625-1632.

51. *Przemówienie na 68 sesji Międzynarodowej Organizacji Pracy* (Genewa, 15 VI), NP V, 2, s. 76-86; toż: *Solo una nuova solidarietà fondata sul vero significato del lavoro umano può costruire una società più giusta e aperta all'autentico progresso*, IGP V, 2, s. 2250-2282.

52. *Ukształtujcie porządek ekonomiczny tak, aby służył człowiekowi* (Przemówienie do robotników i przedsiębiorców, Barcelona, 7 XI), NP V, 2, s. 740-745; toż: *Rivedere l'ordine economico per porlo al servizio dell'uomo*, IGP V, 3, s. 1197-1205.

1983

53. *Założenia i cele międzynarodowej działalności Stolicy Apostolskiej* (Przemówienie noworoczne do korpusu dyplomatycznego akredytowanego przy Stolicy Apostolskiej, 15 I), ORpol. 4(1983) nr 2, s. 4-6; toż: *Il dialogo leale per la pace: linea d'azione della Santa Sede e modello dell'attività diplomatica*, IGP VI, 1, s. 119-132.

54. *Ponadnarodowa ochrona praw człowieka* (Przemówienie do członków Ogóln amerykańskiego Trybunału Praw Człowieka, San José, 3 III), ORpol. 4(1983) nr 3, s. 25; toż: *Collaborare al rispetto della dignità e dei diritti dell'uomo*, IGP VI, 1, s. 556-557.

55. *Wiara, która prowadzi do sprawiedliwości i pokoju* (Homilia na Campo de Marte, 7 III), NP VI, 1, s. 293-296; toż: *Rafforzamento della fede e promozione sociale*, IGP VI, 1, s. 619-625.

56. *Orędzie do wszystkich robotników Ameryki Środkowej, Belize i Haiti*, San Pedro Sula, 8 III, NP VI, 1, s. 315-318; toż: *Lavoro e dignità della persona alla luce dell'insegnamento sociale della Chiesa*, IGP VI, 1, s. 655-660.

57. *Kościół wobec problemów ludzkiej pracy* (Przemówienie do robotników, 19 III), NP VI, 1, s. 355-360; toż: *Il lavoro associa gli uomini all'opera del Creatore*, IGP VI, 1, s. 745-753.

58. *Człowiek i jego wartości zasadą i celem ekonomii* (Przemówienie do przedsiębiorców i działaczy ekonomicznych, 22 V), NP VI, 1, s. 630-634; toż: *L'uomo e i suoi valori principio e fine dell'economia*, IGP VI, 1, s. 1333-1339.

59. *Prawdziwe zadania przedstawicielstw dyplomatycznych* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 11 IX), ORpol. 4(1983) nr 11-12; toż: *La diplomazia come arte della pace*, IGP VI, 2, s. 477-481.

60. *Prawdziwe kryteria postępu* (Przemówienie do przedstawicieli organizacji międzynarodowych, 12 IX), ORpol. 4(1983) nr 9, s. 15, 18; toż: *L'uomo, dopo Dio, è misura e fine di ogni progetto*, IGP VI, 2, s. 505-509.

61. *Solidarność chrześcijańska przynagla nas do działania* (Przemówienie podczas spotkania ze światem pracy, Wiedeń, 12 IX), ORpol. 4(1983) nr 9, s. 18-19; toż: *La solidarietà cristiana spinge all'azione*, IGP VI, 2, s. 510-519.

62. *Odpowiedzialność Europy za pokój i sprawiedliwość w świecie* (Przemówienie do grupy katolickich parlamentarzystów europejskich, 10 XI), ORpol. 4(1983) nr 12, s. 8-9; toż: *Responsabilità dell'Europa nella ricerca della pace e della giustizia nel mondo*, IGP VI, 2, s. 1026-1032.

1984

63. *Nie ma dnia do stracenia. Narody i bloki muszą podjąć prawdziwy dialog* (Przemówienie noworoczne do korpusu dyplomatycznego, 14 I), ORpol. 5(1984) nr 1-2, s. 16-17; toż: *Riproposti il dialogo e il negoziato come uniche strade per giungere a una pace vera*, IGP VII, 1, s. 69-86.

64. *Uroczysty apel do społeczności międzynarodowej* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Bangkok, 11 V), ORpol. 5(1984) nr 6, s. 24-25; toż: *Solo una genuina riconciliazione può risolvere alla radice il dramma dei rifugiati*, IGP VII, 1, s. 1375-1381.

65. *Każda polityka demograficzna musi uwzględniać człowieka* (Orędzie na Międzynarodową konferencję na temat populacji, 7 VI), NP VII, 1, s. 742-745; toż: *Ogni politica demografica deve rispettare l'uomo*, IGP VII, 1, s. 1625-1636.

66. *Zadania dyplomatów we współczesnym świecie* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Freiburg, 13 VI), ORpol. 5(1984) nr 7, s. 20; toż: *La Svizzera, per contrasto, fa comprendere i maggiori problemi mondiali ai diplomatici*, IGP VII, 1, s. 1731-1735.

67. *Uchodźcom trzeba dać nadzieję, a nie tylko opiekę* (Orędzie do uczestników konferencji w Genewie, 5 VII), NP VII, 2, s. 11-12; toż: *Offrite ai rifugiati la speranza, non solo la protezione*, IGP VII, 2, s. 26-28.

68. *Apartheid* (Przemówienie do Komitetu ONZ do walki z dyskryminacją rasową, 7 VII), NP VII, 2, s. 15-17; toż: *L'"apartheid" offende la dignità umana e mette in pericolo la pace mondiale*, IGP VII, 2, s. 35-39.

69. *Z walki klas nie może narodzić się solidarność z tymi, którzy cierpią niesprawiedliwość* (Posłanie do biskupów Ameryki Południowej, 2 VIII), NP VII, 2, s. 70-73; toż: *Non può nascere dalla lotta di classe la solidarietà con chi soffre ingiustizie*, IGP VII, 2, s. 152-156.

70. *Problem uchodźców* (Orędzie na Światowy Dzień Emigranta, 30 VIII), NP VII, 2, s. 138-140; toż: *„È ancora grave il dramma dei rifugiati e del clandestini”*, IGP VII, 2, s. 295-299.

71. *Biedne Południe będzie sądzić bogatą Północ* (Homilia podczas Mszy św. o postęp ludów i o solidarność, 17 IX), NP VII, 2, s. 282-285; toż: *Il Sud povero giudicherà il Nord ricco*, IGP VII, 2, s. 583-590.

72. *O nową wizję ludzkości* (Przemówienie do rządu Kanady i korpusu dyplomatycznego, 19 IX), NP VII, 2, s. 301-305; toż: *La vera pace arriverà solo quando i cuori e le menti di tutti si saranno convertiti alla compassione, alla giustizia, all'amore*, IGP VII, 2, s. 620-627.

73. *Kościół chce być nadal obecny we wszystkim, co dotyczy człowieka ubogiego* (Homilia podczas Mszy św. o ewangelizację ludów, 11 X), NP VII, 2, s. 432-437; toż: *Verso il prossimo mezzo millennio, vivendo l'opzione preferenziale per i poveri nella fedeltà al Vangelo*, IGP VII, 2, s. 876-884.

1985

74. *Wzajemność, solidarność, współpraca* (Przemówienie noworoczne do korpusu dyplomatycznego, 12 I), ORpol. 6(1985) nr 1, s. 11-13; toż: *La Chiesa disponibile come luogo di incontro e di dialogo al servizio della causa dell'uomo e della pace nel mondo*, IGP VIII, 1, s. 53-67.

75. *Praca jest dla człowieka, nie człowiek dla pracy* (Homilia do świata pracy, Ciudad Guayna, 29 I), NP VIII, 1, s. 131-135; toż: „*Dio ha dato il mondo all'uomo come compito del suo lavoro*”, IGP VIII, 1, s. 235-242.

76. *Drogi sprawiedliwości i braterstwa świata pracy* (Spotkanie ze światem pracy, 30 I), NP VIII, 1, s. 159-162; toż: „*Non accettate mai sistemi di violenza che contraddicono la vostra fede cattolica*”, IGP VIII, 1, s. 287-293.

77. *Solidarność, tożsamość, wiara* (Spotkanie z indiańską ludnością rolniczą, 3 II), NP VIII, 1, s. 206-211; toż: *L'umanesimo cristiano seme fecondo nella terra e nel cuore dei Campesinos*, IGP VIII, 1, s. 372-380.

78. *Prymat człowieka nad pracą* (Orędzie do robotników, 24 III), NP VIII, 1, s. 387-391; toż: *Il primato dell'uomo sul lavoro*, IGP VIII, 1, s. 709-715.

79. *O wspólne dobro społeczności międzynarodowej* (Przemówienie w siedzibie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, 13 V), NP VIII, 1, s. 673-678; toż: *Perseguire il bene comune sulla base della giustizia secondo le norme di un sistema giuridico mondiale*, IGP VIII, 1, s. 1313-1319.

80. *Odpowiedzialność Europy* (Przemówienie w siedzibie Instytucji EWG, 15 V), NP VIII, 1, s. 705-709; toż: *L'Europa sappia testimoniare la verità integrale dell'uomo*, IGP VIII, 1, s. 1372-1378.

81. *Solidarność – podstawowe słowo w historii robotniczej* (Przemówienie do świata pracy, Bruksela, 19 V), NP VIII, 1, s. 766-792; toż: *Solidarietà, giustizia e partecipazione sono valori fondamentali per una nuova società*, IGP VIII, 1, s. 1526-1536.

82. *Przykład dla całej Europy* (Spotkanie z władzami państwowymi i korpusem dyplomatycznym, Bruksela, 20 V), ORpol. 6(1985) nr nadzw., s. 37-38; toż: *Gli uomini devono essere educati alla solidarietà perché possano affermare la dignità e la pace*, IGP VIII, 1, s. 1570-1577.

83. *Kontynent europejski* (Wizyta w siedzibie EWG, Bruksela, 20 V), ORpol. 6(1985) nr nadzw., s. 38-39; toż: *Europa, fonda il tuo futuro sulla verità dell'uomo e spalanca le tue porte alla solidarietà universale*, IGP VIII, 1, s. 1578-1588.

84. *Potrzebna jest nowa, wspaniałomyślna i rzeczywista solidarność* (Przemówienie do świata pracy, 17 VI), NP VIII, 1, s. 984-988; toż: *Su nuove basi di solidarietà l'uomo torni ad essere fondamento del lavoro*, IGP VIII, 1, s. 1898-1904.

85. *Współodpowiedzialność, solidarność, pokój* (Przemówienie w ośrodku ONZ, Nairobi, 18 VIII), NP VIII, 2, s. 241-245; toż: *I programmi ambientali per assicurare cibo e alloggio: modi concreti di promuovere la pace*, IGP VIII, 2, s. 477-484.

86. *Pomoc i solidarność na rzecz dawnej i nowej biedy ludzkiej* (Przemówienie do uczestników sesji Funduszu Stabilizacyjnego Rady Europy, 10 IX), NP VIII, 2, s. 331-332; toż: „*Soccorso e solidarietà per i vecchi e i nuovi poveri*”, IGP VIII, 2, s. 644-646.

87. *To nie utopia: możemy zapewnić światu pokój w sprawiedliwości i w braterstwie* (Przemówienie do robotników w Genui, 21 IX), NP VIII, 2, s. 364-367; toż: *Non è utopia: possiamo assicurare al mondo la pace nella giustizia e nella fraternità*, IGP VIII, 2, s. 715-720.

88. *Kościół świadkiem i promotorem integracji migrantów* (Przemówienie do uczestników Światowego Kongresu do Spraw Duszpasterstwa Migracyjnego, 17 X), NP VIII, 2, s. 499-502; toż: *La Chiesa testimone e promotrice dell'integrazione dei migranti*, IGP VIII, 2, s. 973-977.

89. *Wzmocnić służbę na rzecz pokoju i braterstwa między narodami* (Orędzie do przewodniczącego 40. Generalnego Zgromadzenia Narodów Zjednoczonych, 18 X), NP VIII, 2, s. 504-508; toż: *Intensificare il servizio alla pace e alla fraternità tra i popoli*, IGP VIII, 2, s. 982-988.

90. *Wartość ludzkiej pracy nie może być ograniczona do prostego procesu produkcji ekonomicznej* (Przemówienie do świata pracy, 18 X), NP VIII, 2, s. 511-515; toż: *Il valore del lavoro umano non può essere ridotto ad un semplice processo di produzione economica*, IGP VIII, 2, s. 995-1001.

91. *Kościół wszędzie podnosi głos, aby głosić prawdziwe wartości pokoju* (Przemówienie do uczestników plenarnego zebrania Papieskiej Komisji „Iustitia et Pax”, 9 XI), NP VIII, 2, s. 629-632; toż: *La voce della Chiesa si leva ovunque per proclamare i veri valori della pace*, IGP VIII, 2, s. 1221-1226.

92. *Pokój jest wartością, która nie zna podziałów na Północ-Południe, Wschód-Zachód: jest tylko jeden pokój* (Orędzie na XIX Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), NP VIII, 2, s. 747-754; toż: *La pace è valore senza frontiere. Nord-Sud, Est-Ovest: una sola pace*, IGP VIII, 2, s. 1463-1474.

1986

93. *Niech wreszcie dojdą do głosu ci, którzy nie mają głosu* (Homilia podczas Mszy św., Kalkuta, 4 II), NP IX, 1, s. 156-160; toż: „*La voce dei poveri è la voce di Cristo: lasciate parlare l'India*”, IGP IX, 1, s. 312-318.

94. *W organizacji pracy, priorytet człowieka jest sprawą zasadniczą* (Przemówienie do robotników, 19 III), NP IX, 1, s. 386-391; toż: *La priorità dell'uomo è il cardine attorno al quale deve muoversi l'intera organizzazione del lavoro*, IGP IX, 1, s. 767-775.

95. Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu* (22 III).

96. *Solidarność – pokój – poszanowanie praw ludzkich* (Akredytacja ambasadora Rwandy, 22 III), NP IX, 1, s. 419-421; toż: *Nella solidarietà un contributo alla pace e al rispetto dell'uomo*, IGP IX, 1, s. 833-837.

97. *Nauka społeczna Kościoła popiera doświadczenie spółdzielcze jako promocję jednostki i dobra wspólnego* (Przemówienie do rolników, 10 V), NP IX, 1, s. 677-681;

toż: *La devozione mariana di una città è un valore prezioso e fecondo*, IGP IX, 1, s. 1336-1338.

98. *Odkryjcie sens solidarności, aby razem żyć i rozwijać się* (Przemówienie do robotników, 10 V), NP IX, 1, s. 686-689; toż: „*Riscoprite il senso della solidarietà per vivere e crescere insieme*”, IGP IX, 1, s. 1357-1363.

99. *Szerzenie wartości etycznych w perspektywie wspólnego dobra* (Akredytacja ambasadora Portugalii, 6 VI), NP IX, 1, s. 877-879; toż: *Promuovere i valori etici nella prospettiva del bene comune*, IGP IX, 1, s. 1773-1777.

100. *Potrzeba braterstwa i solidarności w relacjach ludzkich i politycznych* (Akredytacja ambasadora Danii, 23 VI), NP IX, 1, s. 950-952; toż: *Bisogno di fratellanza e di solidarietà nelle relazioni umane e politiche*, IGP IX, 1, s. 1912-1914.

101. *Pokój bez sprawiedliwości jest namiastką pokoju* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 2 VII), ORpol. 7(1986) nr 7, s. 7; toż: *Le società umane saranno giudicate dal contributo dato alla pace*, IGP IX, 2, s. 46-48.

102. *Chodzi o urzeczywistnienie tego, co się wyraziło w umowach społecznych 1980 roku* (Homilia podczas Mszy św. dla grupy Polaków, Castel Gandolfo, 26 VIII), ORpol. 7(1986) nr 8, s. 1, 3; toż: „*Unito con Jasna Góra affido alla Regina di Polonia i problemi attuali della Chiesa e del popolo polacco*”, IGP IX, 2, s. 409-418.

103. *Tam, gdzie nie ma sprawiedliwości, nie może być pokoju* (Homilia podczas Mszy św., Singapur, 20 XI), ORpol. 8(1987) nr 1, s. 20-21; toż: *La pace mondiale è possibile soltanto con un ordine internazionale*, IGP IX, 2, s. 1501-1508.

104. *Praca dla człowieka, nie człowiek dla pracy* (Przemówienie w fabryce, Sydney, 26 XI), ORpol. 8(1987) nr 2, s. 20-21; toż: *Il lavoratore è sempre più importante del profitto e delle macchine*, IGP IX, 2, s. 1642-1647.

105. *Praca jest dobrem człowieka* (Przemówienie podczas wizyty w Hobart, 27 XI), ORpol. 8(1987) nr 2, s. 26; toż: *Il mondo ha un grande bisogno di sale e di luce: di noi cristiani*, IGP IX, 2, s. 1692-1698.

106. *Rozwój i solidarność: dwie drogi wiodące do pokoju* (Orędzie na XX Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 7(1986) nr 11-12, s. 3-5; toż: *Sviluppo e solidarietà: due chiavi per la pace*, IGP IX, 2, 1885-1899.

1987

107. *Pokój przekracza ludzkie siły* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 10 I), ORpol. 8(1987) nr 1, s. 7-8; toż: *L'incontro di Assisi testimonia che la pace è di ordine etico e richiede obbedienza alla coscienza e rispetto dei diritti dell'uomo*, IGP X, 1, s. 69-81.

108. *Biedni nie mogą dłużej czekać* (Przemówienie do przedstawicieli Komisji Gospodarczej ONZ, 3 IV), ORpol. 8(1987) nr 4, s. 23-24; toż: *Costruire un'economia della solidarietà: i poveri non possono attendere!*, IGP X, 1, s. 1010-1017.

109. *Kultura pracy musi być kulturą sprawiedliwości* (Homilia podczas Mszy św. dla świata pracy, Concepción, 5 IV), ORpol. 8(1987) nr 6, s. 15-16; toż: „*Nel suo cuore di Madre furono raccolte e maturarono le speranze di vita per l'umanità*”, IGP X, 1, s. 1066-1067.

110. *Priorytet wartości etycznych w życiu publicznym* (Przemówienie do przywódców politycznych, Argentyna, 6 IV), ORpol. 8(1987) nr 6, s. 17, 19; toż: *Senza il rispetto di norme etiche è impossibile una degna convivenza*, IGP X, 1, s. 1116-1121.

111. *Wielka sprawa solidarności* (Przemówienie podczas spotkania ze światem pracy, Buenos Aires, 10 IV), ORpol. 8(1987) nr 6, s. 24; toż: *Impiegate la forza associativa per dire «basta!» a tutto ciò che viola la dignità dei lavoratori*, IGP X, 1, s. 1216-1223.

112. *Struktury, odpowiedzialność osobista, solidarność* (Przemówienie do świata pracy, Bottrop, 2 V), ORpol. 8(1987) nr 7, s. 27-28; toż: *La domenica va salvaguardata per il bene dei lavoratori, delle famiglie e del livello culturale di tutto il popolo*, IGP X, 2, s. 1528-1536.

113. *Motywy życia i nadziei* (Przemówienie do przedstawicieli władz PRL, 8 VI), ORpol. 8(1987) nr 5, s. 7; toż: *Ogni violazione dei diritti dell'uomo costituisce una minaccia alla pace*, IGP X, 2, s. 2043-2047.

114. *Nie może być program walki ponad programem solidarności* (Homilia podczas Mszy św. dla świata pracy, Gdańsk, 12 VI), ORpol. 8(1987) nr 5 bis, s. 5-6; toż: *In questa città è stato intrapreso uno sforzo enorme per restituire al lavoro piena dimensione personale e sociale*, IGP X, 2, s. 2166-2174.

115. *Wobec wyzwania ideologii dialektycznego materializmu* (Przemówienie do Konferencji Episkopatu Polski, 14 VI), ORpol. 8(1987) nr 5 bis, s. 2021; toż: *Il secolo XX è il tempo di una nuova sfida contenuta nell'ideologia del marxismo dialettico*, IGP X, 2, s. 2236-2241.

116. *Wolność, prawda, służba ludzkości* (Spotkanie z prezydentem Reaganem, 10 IX), ORpol. 8(1987) nr 9-10, s. 24; toż: *Contribuire alla promozione della verità nella carità per consolidare la libertà ed edificare la pace*, IGP X, 3, s. 374-378.

117. *Między pokusą ideologii a pokusą sceptycyzmu* (Przemówienie do uczestników XXV Sesji Plenarnej Międzynarodowego Ruchu Intelktualistów katolickich „Pax Romana”, 26 IX), ORpol. 8(1987) nr 9-10, s. 1, 4; toż: *È necessario un ascetismo internazionale che serva la verità per evitare le manipolazioni culturali del nostro tempo*, IGP X, 3, s. 729-734.

118. *Encyklika Sollicitudo rei socialis* (30 XII), ORpol. 9(1988) nr 1, s. 7-15; toż: *Lettera Enciclica – [...] „Sollicitudo Rei Socialis”*, IGP X, 3, s. 1547-1664.

1988

119. *Od czego zależy prawdziwy i trwały pokój?* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 9 I), ORpol. 9(1988) nr 2, s. 1617; toż: *Disarmo, giustizia, sviluppo e diritti dei popoli: condizioni per la pace*, IGP XI, 1, s. 55-67.

120. *Ideologie, mentalności i wiara chrześcijańska* (Przemówienie do uczestników plenarnego zebrania Sekretariatu dla Niewierzących, 5 III), ORpol. 9(1988) nr 3-4, s. 28; toż: *La crisi della mentalità neo-scientista apre nuovi spazi al dialogo vitale tra la Chiesa e la società post-moderna*, IGP XI, 1, s. 562-566.

121. *Moralne kryterium solidarności* (Przemówienie do świata pracy, Werona, 17 IV), ORpol. 9(1988) nr 5, s. 12-13; toż: *La solidarietà accolta come norma morale nella produzione trasforma le opere umane in strumenti di servizio ai fratelli*, IGP XI, 1, s. 936-942.

122. *Nadzieja i solidarność* (Przemówienie podczas spotkania z rolnikami i górnika-mi, Oruro, 11 V), ORpol. 9(1988) nr 5, s. 24-25; toż: *„Vi porto un messaggio di speranza, che non è passività”*, IGP XI, 2, s. 1285-1292.

123. *Droga solidarności* (Przemówienie do intelektualistów i przedstawicieli klasy rządzącej, Santa Cruz, 12 V), ORpol. 9(1988) nr 6, s. 9-10; toż: „*Vostro obiettivo sia il servire l'uomo boliviano nelle sue attuali pressanti necessità concrete*”, IGP XI, 2, s. 1339-1348.

124. „*Oto woła zapłata robotników...*” (Przemówienie do ludności rolniczej, 17 V), ORpol. 9(1988) nr 6, s. 20-21; toż: *Le autorità pubbliche devono trovare una soluzione ai conflitti che vive oggi la società contadina*, IGP XI, 2, s. 1505-1514.

125. *Kryterium prawdy o człowieku* (Spotkanie z „budowniczymi społeczeństwa”, Asunción, 17 V), ORpol. 9(1988) nr 6, s. 22-23; toż: *Soltanto il dialogo costruttivo è capace di assicurare basi di accordo nel rispetto reciproco e nella libertà*, IGP XI, 2, s. 1525-1533.

126. *Orędzie Ojca Świętego do Zgromadzenia Ogólnego ONZ zbranego na trzeciej nadzwyczajnej sesji poświęconej rozbrojeniu* (31 V), ORpol. 9(1988) nr 7, s. 1, 18; toż: *Lo sforzo per il disarmo non può riguardare qualche paese o un solo tipo di armamenti*, IGP XI, 2, s. 1690-1695.

127. *Ku jednej zjednoczonej Europie* (Wizyta u prezydenta, Wiedeń, 23 VI), ORpol. 9(1988) nr 7, s. 220-21; toż: *Nella comune fede cristiana la forza per dar vita a un processo di rinnovamento creativo per un'Europa unita*, IGP XI, 2, s. 2119-2123.

128. *Apeluję o międzynarodową solidarność z Mozambikiem* (Homilia podczas Mszy św., 18 IX), ORpol. 9(1988) nr 10-11, s. 25-26; toż: *Il Mozambico ha bisogno della solidarietà del mondo. Essa comincia dalla pace ideologica, militare ed economica*, IGP XI, 3, s. 848-858.

129. *Jeżeli Europa chce pozostać sobie wierna* (Przemówienie do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europejskiej, Strasburg, 8 X), ORpol. 9(1988) nr 10-11, s. 5-6; toż: *Se l'Europa vuole essere fedele a se stessa deve trovare nelle sue radici uno spirito comune*, IGP XI, 3, s. 1070-1079.

130. *Wartości wcześniejsze aniżeli prawo pozytywne* (Przemówienie do Komisji i Trybunału Praw Człowieka, Strasburg, 8 X), ORpol. 9(1988) nr 10-11, s. 6-7; toż: *La Chiesa è sempre alleata di tutti coloro che difendono le autentiche libertà umane*, IGP XI, 3, s. 1080-1083.

131. *U progu nowego etapu* (Przemówienie w Parlamencie Europejskim, Strasburg, 11 X), ORpol. 9(1988) nr 10-11, s. 1, 11; toż: *L'Europa unita di domani dovrà riconciliare l'uomo con la creazione, con i suoi simili, con se stesso*, IGP XI, 3, s. 1171-1179.

1989

132. *Transcendentne podstawy godności i praw człowieka* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 9 I), 10(1989) nr 1-2, s. 11-12; toż: *La dimensione trascendente è la fonte autentica della dignità e dei diritti inviolabili di ogni persona*, IGP XII, 1, s. 60-71.

133. *La persona umana nella concretezza delle sue esigenze è la prima e fondamentale risorsa di ogni sviluppo* [Osoba ludzka w swym konkretnym istnieniu jest pierwszą i podstawową zasadą wszelkiego rozwoju] (Przemówienie do uczestników seminarium zorganizowanego przez Konferencję Episkopatu Włoskiego, 18 II), IGP XII, 1, s. 372-375.

134. *Drogi rozwoju* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Antananarivo, 30 IV), ORpol. 10(1989) nr 4, s. 20-21; toż: *I bisogni delle nazioni meno favorite e la mi-*

seria di troppi esseri umani sono un appello ad una efficace cooperazione internazionale, IGP XII, 1, s. 1030-1035.

135. *Zasada międzynarodowej solidarności* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 3 V), ORpol. 10(1989) nr 4, s. 25; toż: *Il problema del debito internazionale e il flagello di milioni di rifugati esigono una coraggiosa solidarietà*, IGP XII, 1, s. 1108-1113.

136. *List apostolski z okazji pięćdziesiątej rocznicy wybuchu II wojny światowej* (27 VIII), ORpol. 10(1989) nr 8, s. 3-5; toż: „*Tu m'as mis au tréfonds*”, IGP XII, 2, s. 369-380.

1990

137. *Europa i świat na progu ostatniej dekady XX wieku* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 13 I), ORpol. 11(1990) nr 1, s. 5-6; toż: *Interi popoli hanno preso la parola: donne, giovani, uomini hanno vinto la paura*, IGP XIII, 1, s. 69-83.

138. *W imię sprawiedliwości wzywam: nie zapominajcie o ludziach głodujących* (Apel w sprawie krajów sahelu, 29 I), ORpol. 11(1990) nr 2-3, s. 2425; toż: *Il mondo deve sapere che l'Africa conosce una profonda povertà*, IGP XIII, 1, s. 302-308.

139. *Trudna droga do międzynarodowej solidarności* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 1 II), 11(1990) nr 4, s. 26-27; toż: *Il coraggi della lucidità di fronte agli attentati alla pace*, IGP XIII, 1, s. 361-366.

140. *La persona umana nella concretezza delle sue esigenze è la prima e fondamentale risorsa di ogni sviluppo* [Osoba ludzka w swym konkretnym istnieniu jest pierwszą i podstawową zasadą wszelkiego rozwoju] (Przemówienie do uczestników seminarium zorganizowanego przez Konferencję Episkopatu Włoskiego, 18 II), IGP XII, 1, s. 372-375.

141. *Etyczny wymiar aktualnych kryzysów: potrzeba solidarności między narodami* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Meksyk, 8 V), ORpol. 11(1990) nr 6, s. 10; toż: *La solidarietà tra i popoli si rivela come il punto di partenza imprescindibile per affrontare i grandi crocevia della storia*, IGP XIII, 1, s. 1167-1171.

1991

142. *Bramy nadziei* (Przemówienie noworoczne do korpusu dyplomatycznego, 12 I), ORpol. 12(1991) nr 2-3, s. 11-15; toż: *La pace é ancora possibile, la guerra segnerebbe il declino di tutta l'umanità*, IGP XIV, 1, s. 78-93.

143. Encyklika [...] *Centesimus annus* (1 V), ORpol. 12(1991) nr 4, s. 4-30; toż: *Lettera enciclica Centesimus annus*, IGP XIV, 1, s. 953-1083.

144. *Wolny rynek a potrzeba solidarności* (Audycja generalna, 1 V), ORpol. 12(1991) nr 6, s. 57-58; toż: „*Esiste qualcosa che é dovuto all'uomo perché é uomo*”, IGP XIV, 1, s. 1084-1095.

145. *Jaka wolność? Jaka Europa?* (Homilia podczas Mszy św., Włocławek, 7 VI), ORpol. 12(1991) nr 6, s. 6-8; toż: *Il cuore trafitto sulla croce é il futuro dell'eterno amore di Dio per l'uomo*, IGP XIV, 1, s. 1549-1555.

146. *Niechaj nikt nie bogaci się kosztem bliźniego* (Homilia podczas Mszy św., Płock, 7 VI), ORpol. 12(1991) nr 6, s. 9-11; toż: *Mai a nessuno é lecito tendere ai beni materiali violando la legge morale o i diritti di un altro uomo*, IGP XIV, 1, s. 1559-1564.

147. *Na samym wstępie powstawania sprawiedliwszego świata i nowej Europy* (Spotkanie z korpusem dyplomatycznym, Warszawa, 8 VI), ORpol. 12(1991) nr 6, s. 25-27; toż: *Dai profondi cambiamenti sociali rinasce la speranza di un' "Europa dello Spirito"*, IGP XIV, 1, s. 1600-1606.

148. *Narody Europy muszą odnaleźć wspólne wartości, które są podstawą pokoju* (Do korpusu dyplomatycznego, Budapeszt, 17 VIII), ORpol. 12(1991) nr 9-10, s. 12-13; toż: *Tramontata l'epoca delle potenze contrapposte si tratta ora di giungere ad una libertà internazionale fondata su un ordine etico*, IGP XIV, 2, s. 322-327.

149. *Spoleczna nauka Kościoła odpowiedzią na głód chleba i sprawiedliwości* (Przemówienie do episkopatu brazylijskiego, Natal, 13 X), ORpol. 12(1991) nr 11, s. 7-10; toż: *Nella dottrina sociale l'autentica risposta evangelica alla fame di pane e di giustizia*, IGP XIV, 2, s. 826-833.

150. *Walka z głodem i niedożywieniem jest wyzwaniem dla wszystkich* (Przemówienie do uczestników XXVI Zgromadzenia Generalnego FAO, 14 XI), ORpol. 13(1992) nr 1, s. 9-11; toż: *Siano destinate allo sviluppo e alla produzione di cibo le risorse risparmiate sulla costruzione delle armi*, IGP XIV, 2, s. 1150-1154.

151. *Uwierzyć nadziei wbrew nadziei* (Przemówienie do uczestników Konferencji poświęconej narkomanii i alkoholizmowi, 23 XI), ORpol. 13(1992) nr 2, s. 15-17; toż: *Tossicodipendenze e alcoolismo frustrano la persona proprio nella sua capacità di comunione e di dono*, XIV, 2, s. 1248-1253.

1992

152. *Narody mają prawo do wyboru własnego sposobu myślenia i życia* (Przemówienie noworoczne do korpusu dyplomatycznego, 11 I), ORpol. 13(1992) nr 2, s. 21-25; toż: *Sicurezza, cooperazione e salvaguardia della dimensione dell'uomo*, IGP XV, 1, s. 61-75.

153. *Wspólnota międzynarodowa musi stawić czoło problemom ludzkości* (Spotkanie z korpusem dyplomatycznym, 21 II), ORpol. 13(1992) nr 5, s. 13-14; toż: *L'Africa ha ancora urgente bisogno di una solidarietà non fermata dalle frontiere*, IGP XV, 1, s. 371-376.

154. *Nauka społeczna Kościoła w służbie ewangelizacji* (Przemówienie do uczestników plenarnego zgromadzenia Papieskiej Rady „Iustitia et Pax”, 12 XI), ORpol. 14(1993) nr 3, s. 30-31; toż: *Le nuove sfide della dottrina sociale della Chiesa*, IGP XV, 2, s. 545-548.

155. *Należy stworzyć warunki sprzyjające pełnemu rozwojowi każdego człowieka* (Przemówienie do uczestników obrad Międzynarodowej Konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa, 5 XII), ORpol. 14(1993) nr 3, s. 38-40; toż: *Lo scandalo provocato dal „paradosso dell'abbondanza” è l'ostacolo principale alla soluzione del dramma della fame dei popoli*, IGP XV, 2, s. 816-822.

1993

156. *Wojna i ubóstwo: dwie plagi nękające ludzkość* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 16 I), ORpol. 14(1993) nr 3, s. 40-44; toż: *La guerra d'aggressione è indegna dell'uomo*, IGP XVI, 1, s. 115-128.

157. *Poszanowanie praw wszystkich drogą do pokoju i bezpieczeństwa* (Spotkanie z prezydentem Sudanu, 10 II), ORpol. 14(1993) nr 4, s. 37-38; toż: *Le minoranze hanno il diritto di esistere: lo Stato è moralmente obbligato a garantirne il rispetto senza discriminazioni*, IGP XVI, 1, s. 403-407.

158. *Wizja świata zjednoczonego* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Madryt, 16 VI), ORpol. 14(1993) nr 8-9, s. 21-22; toż: *I conflitti bellici e il divario tra Nord e Sud sfidano nazioni e organismi a consolidare rapporti più giusti e solidali*, IGP XVI, 1, s. 1557-1561.

159. *Zadania dyplomatów w nowej sytuacji Europy* (Wilno, 5 IX), ORpol. 14(1993) nr 12, s. 14-16; toż: *La diplomazia ha il dovere di facilitare la vita democratica nelle nazioni che escono da un regime totalitario*, IGP XVI, 2, s. 633-640.

160. *Człowiek w centrum społecznej nauki Kościoła* (Przemówienie do przedstawicieli świata nauki i kultury, Ryga, 9 IX), ORpol. 14(1993) nr 12, s. 36-38; toż: *La dottrina sociale della Chiesa indica i principi che devono orientare una società degna dell'uomo*, IGP XVI, 2, s. 712-718.

161. *Walka z głodem wymaga wspólnego działania* (Przemówienie do uczestników XXVII Konferencji Generalnej FAO, 11 XI), ORpol. 15(1994) nr 2, s. 35-36; toż: *La solidarietà tra paesi, condizione della vera pace, richiede una rilettura degli obiettivi di tutte le istituzioni delle Nazioni Unite*, IGP XVI, 2, s. 1260-1266.

1994

162. *List apostolski „motu proprio”, którym Ojciec święty ustanawia Papieską Akademię Nauk Społecznych* (1 I), ORpol. 15(1994) nr 3, s. 39-40; toż: *„Socialium Scientiarum”*, IGP XVII, 1, s. 11-17.

163. *Budujemy mosty między ludźmi i narodami* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 15 I), ORpol. 15(1994) nr 4, s. 15-20; toż: *È tempo dell'audacia della fraternità*, IGP XVII, 1, s. 112-125.

164. *List apostolski Tertio millennio adveniente* ((10 XI), ORpol. 15(1994) nr 12, s. 4-22; toż: *„Tertio Millennio Adveniente”*, IGP XVII, 2, s. 664-743.

1995

165. *Podziały i bariery między ludźmi mogą zostać usunięte* (Przemówienie do członków ruchu „Pax Christi”, 29 V), ORpol. 16(1995) nr 10, s. 42-43; toż: *I paesi produttori di armi sono moralmente responsabili per il grave indebitamento delle nazioni in via di sviluppo*, IGP XVIII, 1, s. 1593-1597.

166. *Posynodalna adhortacja apostolska Ecclesia in Africa o Kościele w Afryce i jego misji ewangelizacyjnej u progu roku 2000* (14 IX), ORpol. 16(1995) nr 10, s. 4-40; toż: *Esortazione apostolica [...] „Ecclesia in Africa”*, IGP XVIII, 2, s. 373-541.

167. *Od praw człowieka do praw narodów* (Przemówienie do Zgromadzenia Ogólnego ONZ, 5 X), ORpol. 16(1995) nr 11-12, s. 4-9; toż: *„Sono di fronte a voi come testimone della dignità dell'uomo”*, IGP XVIII, 2, s. 730-744.

168. *Osoba ludzka w centrum wszelkiego działania* (Przemówienie do pracowników ONZ, 5 X), ORpol. 16(1995) nr 11-12, s. 11; toż: *La vostra opera è un segno che il nuovo millennio vedrà una nuova fioritura di autentica umanità*, IGP XVIII, 2, s. 745-747.

169. *Dobra stworzone są przeznaczone dla wszystkich ludzi* (Przemówienie do uczestników Konferencji Generalnej FAO, 23 X), ORpol. 17(1996) nr 2, s. 33-34; toż: *L'umanità potrà intraprendere un duraturo cammino di pace solo quando, invece di ammassare armi, provvederà a fornire a ciascuno il pane quotidiano*, IGP XVIII, 2, s. 928-933.

1996

170. *Światła i cienie współczesnego świata* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 13 I), 17(1996) nr 3, s. 25-28; toż: *Ciascun popolo deve essere disposto ad accogliere l'identità del suo vicino*, IGP XIX, 1, s. 58-66.

171. *Ochroniać ład publiczny i prawa człowieka* (Przemówienie do komendantów policji krajów należących do Unii Europejskiej, 2 IV), ORpol. 17(1996) nr 6, s. 33-34; toż: *Difendendo l'ordine pubblico e i diritti dell'uomo si salvaguardano i fondamenti dell'armonia sociale*, IGP XIX, 1, s. 904-905.

172. *Człowiek jest powołany do wolności* (Przemówienie przed Bramą Brandenburską, 23 VI), ORpol. 17(1996) nr 9, s. 29-31; toż: *L'uomo è chiamato alla libertà. Annuncio a tutti voi che mi ascoltate: la pienezza e la compiutezza di questa libertà ha un nome: Gesù Cristo*, IGP XIX, 1, s. 1610-1616.

173. *Konieczna jest dziś w Polsce wielka, zbiorowa solidarność* (Przemówienie podczas spotkania z uczestnikami pielgrzymki NSZZ „Solidarność”, 11 XI), ORpol. 18(1997) nr 1, s. 48-49; toż: *Oggi in Polonia è necessaria una grande, corale solidarietà delle menti, dei cuori e delle mani*, IGP XIX, 2, s. 684-688.

174. *O sprawiedliwy podział dóbr ziemi* (Przemówienie do uczestników światowego spotkania na szczycie Organizacji ds. Wyżywienia i Rolnictwa, 13 XI), ORpol. 18(1997) nr 1, s. 37-38; toż: *Essere numerosi non significa condannarsi a restare senza pane*, IGP XIX, 2, s. 695-700.

1997

175. *W służbie pokoju, sprawiedliwości i solidarności* (Przemówienie noworoczne do korpusu dyplomatycznego, 13 I), ORpol. 18(1997) nr 3, s. 20-22; toż: *È urgente organizzare la pace del dopo-guerra-fredda e la libertà del dopo 1989*, IGP XX, 1, s. 92-98.

176. *Budujemy Europę wierni orędziu Chrystusa* (Przemówienie do chrześcijańskich deputowanych do Parlamentu Europejskiego, 6 III), ORpol. 18(1997) nr 6, s. 32-33; toż: *„Se l'Europa si costruisce escludendo la dimensione trascendente della persona, essa perde una gran parte del suo fondamento”*, IGP XX, 1, s. 391-394.

177. *Prawo do pracy w świetle Magisterium Kościoła* (Przemówienie do członków Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 25 IV), ORpol. 18(1997) nr 8-9, s. 39-41; toż: *Il modello di uno stato sociale moderno resta manifestazione di autentica civiltà e strumento per la difesa dei più poveri*, IGP XX, 1, s. 800-806.

178. *Sprawiedliwość każdego człowieka źródłem pokoju dla wszystkich* (Orędzie na XXXI Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 19(1998) nr 1, s. 4-8; toż: *Dalla giustizia di ciascuno nasce la pace per tutti*, IGP XX, 2, s. 949-959.

1998

179. *Poszanowanie praw człowieka drogą do rozwoju i postępu* (Przemówienie na lotnisku, Abudża (Nigeria), 21 III), ORpol. 19(1998) nr 5-6, s. 10-11; toż: *Beati agli occhi di Dio tutti coloro che operano per la riconciliazione, lo sviluppo e il progresso dell'Africa*, IGP XXI, 1, s. 593-595.

180. *Poszanowanie praw człowieka częścią integralną każdej kultury* (Przemówienie do uczestników I Światowego Kongresu poświęconego Duszpasterstwu Praw Człowieka, 4 VII), ORpol. 19(1998) nr 12, s. 28-29; toż: *La persistenza della povertà estrema che contrasta con l'opulenza di una parte delle popolazioni è oggi un autentico scandalo in un mondo segnato da grandi progressi umanistici e scientifici*, IGP XXI, 2, s. 18-23.

181. *Poszanowanie praw człowieka warunkiem prawdziwego pokoju* (Orędzie na XXXII Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 20(1999) nr 1, s. 4-8; toż: *Nel rispetto dei diritti umani il segreto della pace vera*, IGP XXI, 2, s. 1214-1227.

1999

182. *Budujcie świat bardziej ludzki i sprawiedliwy* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 23 I), ORpol. 20(1999) nr 4, s. 2122; toż: *La storia umana non può andare contro l'uomo*, IGP XXII, 1, s. 220-225.

183. *Ludzki kapitał i moralne wartości* (Przemówienie do uczestników V Zgromadzenia Ogólnego Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 6 III), ORpol. 20(1999) nr 5-6, s. 54-55; toż: *Dare ai giovani una nuova fiducia e una nuova speranza sostenendone l'inserimento nel mondo del lavoro*, IGP XXII, 1, s. 473-478.

184. *Zrównoważony rozwój* (Przemówienie do członków Papieskiej Akademii Nauk, 12 III), ORpol. 20(1999) nr 5-6, s. 56-57; toż: *Affinché il pianeta sia abitabile in futuro, occorre fermare un ricerca infinita e sfrenata di beni materiali*, IGP XXII, 1, s. 511-515.

185. *Poszanowanie wolności i godności człowieka warunkiem pokoju* (Przemówienie do laureatów Pokojowej Nagrody Nobla, 22 IV), ORpol. 20(1999) nr 9-10, s. 34-35; toż: *La pace non è un'idea vaga o un sogno: è una realtà che va costruita giorno per giorno*, IGP XXII, 1, s. 803-805.

186. *Przesłanie Jana Pawła II z okazji 50-lecia powstania Rady Europy* (5 V), ORpol. 20(1999) nr 7, s. 5-6; toż: *L'Europa ha bisogno di riscoprire i valori comuni che delinearono la sua identità e sono parte della sua memoria storica*, IGP XXII, 1, s. 892-895.

187. *Budujcie społeczeństwo, które służy wszystkim* (Wizyta w pałacu prezydenckim, Bukareszt, 7 V), ORpol. 20(1999) nr 7, s. 16-17; toż: *Doppo 40 anni di comunismo ateo siete chiamati a sviluppare un'arte di vivere insieme*, IGP XXII, 1, s. 924-928.

188. *Przesłanie Jana Pawła II z okazji 50. rocznicy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka* (30 XI), ORpol. 20(1999) nr 3, s. 11-12; toż: *Un anniversario che è appello per un esame di coscienza*, IGP XXI, 2, s. 1156-1159.

2000

189. *Wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za wszystkich* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 10 I), ORpol. 21(2000) nr 3, s. 24-26; toż: *Dio ci chiede di comprendere che tutti siamo responsabili di tutti*, IGP XXIII, 1, s. 44-52.

190. *Demokracja i wartości* (Przesłanie do uczestników VI Sesji Plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 23 II), ORpol. 21(2000) nr 6, s. 4-5; toż: *La libertà che la Chiesa promuove trova il suo pieno sviluppo e la sua autentica espressione solo nell'accettazione della verità*, IGP XXIII, 1, s. 241-244.

191. *Rozwój, globalizacja, dobro człowieka* (Przemówienie podczas audiencji dla przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorców, 2 V), 21(2000) nr 6, s. 39-40; toż: *Politica ed economia determinino progetti che abbiamo come scopo la remissione o almeno la diminuzione del debito pubblico dei Paesi poveri*, IGP XXIII, 1, s. 724-727.

192. *Kultura ludzi pracy musi pozostać kulturą solidarną* (List do uczestników zgromadzenia generalnego Światowego Ruchu Chrześcijańskich Ludzi Pracy, 7 V), ORpol. 21(2000) nr 9, s. 9-10; toż: *È necessario tendere alla globalizzazione della solidarietà e alla mondializzazione senza tuttavia emarginare persone e popoli*, IGP XXIII, 1, s. 790-794.

193. *Ogłędzie [...] na Jubileusz w więzieniach* (24 VI), ORpol. 21(2000) nr 9, s. 6-8; toż: „*Mi rivolgo con fiducia ai responsabili degli stati per invocare un «segno di clemenza» a vantaggio di tutti i detenuti*”, IGP XXIII, 1, s. 1155-1161.

194. *Ponosimy odpowiedzialność za los przyszłych pokoleń* (Przemówienie do członków Rad Administracyjnych Fundacji Jana Pawła II na rzecz Sahelu i „Populorum progressio”, 4 VII), ORpol. 21(2000) nr 10, s. 40-41; toż: „*La Chiesa non intende essere una semplice agenzia di aiuto umanitario; essa vuole, piuttosto, testimoniare in ogni modo la carità di Cristo, che libera l'essere umano da ogni male*”, IGP XXIII, 2, s. 14-16.

195. *List Apostolski „motu proprio” o ogłoszeniu św. Tomasza Morusa patronem rządzących i polityków* (31 X), ORpol. 22(2001) nr 1, s. 9-11; toż: „*E sancti Thomae Mori*”, IGP XXIII, 2, s. 737-746.

196. *Chrześcijanin jako polityk i ustawodawca* (Przemówienie do parlamentarzystów i polityków, 4 XI), ORpol. 22(2001) nr 1, s. 23-25; toż: *Il legislatore cristiano non può scendere a compromessi sulla vita e sulla famiglia fondata sul matrimonio tra un uomo e una donna*, IGP XXIII, 2, s. 769-774.

197. *Pracujcie na rzecz sprawiedliwości, równości i dobra wspólnego* (Przemówienie do członków Międzynarodowej Unii Prawników Katolickich, 24 XI), ORpol. 22(2001) nr 3, s. 14-16; toż: „*L'appassionato lavoro a favore della giustizia, dell'equità e del bene comune s'iscrive nel progetto di Dio*”, IGP XXIII, 2, s. 949-953.

2001

198. *Trzeba służyć ideałom solidarności, sprawiedliwości i pokoju* (Przemówienie do ambasadora Stanów Zjednoczonych Ameryki, 13 IX), ORpol. 23(2002) nr 2, s. 36-37; toż: *Rifiutare la violenza, l'odia e la divisione. Operare per la solidarietà, la giustizia e la pace*, IGP XXIV, 2, s. 286-289.

199. *Należy wprowadzić w życie nowe formy solidarności* (Przesłanie [...] do uczestników międzynarodowej konferencji nt. „Praca jako klucz do kwestii społecznej”, 14 IX), ORpol. 22(2001) nr 11-12, s. 6-8; toż: „*Di fronte ai cambiamenti indotti dalla globalizzazione produttiva vanno immaginate e costruite nuove forme di solidarietà*”, IGP XXIV, 2, s. 306-310.

2002

200. *Wychowywać do solidarności* (Przemówienie do uczestników VIII Zgromadzenia Ogólnego Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 11 IV), ORpol. 23(2002) nr 6, s. 28-29; toż: *Educare alla solidarietà*, IGP XXV, 1, s. 535-538.

201. *Europa musi odnaleźć swą głęboką tożsamość* (Przemówienie do przedstawicieli świata nauki, kultury i sztuki, 24 V), ORpol. 23(2002) nr 7-8; toż: *L'opera dei santi Cirillo e Metodio contributo eminente al formarsi delle comuni radici cristiane dell'Europa*, IGP XXV, 1, s. 874-882.

202. *Wiara chrześcijańska i tożsamość Europejczyków* (Przemówienie do ambasadora Niemiec, 13 IX), ORpol. 23(2002) nr 12, s. 28-29; toż: *Nella elaborazione della Costituzione europea un chiaro riferimento a Dio e alla fede cristiana significa il riconoscimento di una realtà storica e culturale che opera nel presente e che costituisce l'identità degli europei*, IGP XXV, 2, s. 311-314.

203. *Integracja europejska na fundamencie wspólnych wartości* (Przemówienie do ambasadora Belgii, 31 X), ORpol. 24(2003) nr 1, s. 40-41; toż: *Inscrivere nel progetto della Convenzione europea l'apporto decisivo del cristianesimo e la visione cristiana dell'umano*, IGP XXV, 2, s. 653-656.

204. *Chrześcijańskie powołanie Włoch i Europy* (Przemówienie do włoskich parlamentarzystów, 14 XI), ORpol. 24(2003) nr 2, s. 36-39; toż: *Un'Italia fiduciosa di sé e internamente coesa costituisce una grande ricchezza per le altre nazioni d'Europa e del mondo*, IGP XXV, 2, s. 712-719.

205. *Encyklika „Pacem in terris” – nieustanne zobowiązanie* (Oreddie [...] na XXXVI Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 24(2003) nr 2, s. 4-8; toż: *„Pacem in terris”: un impegno permanente*, IGP XXV, 2, s. 840-850.

2003

206. *„Nie” śmierci, egoizmowi i wojnie! „Tak” życiu i pokojowi!* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 13 I), ORpol. 24(2003) nr 3, s. 21-24; toż: *No alla morte! No all'egoismo! No alla guerra! Si alla vita! Si alla pace!*, IGP XXVI, 1, s. 52-58.

207. *Globalizacja a dobro całej rodziny ludzkiej* (Przemówienie do uczestników IX Sesji Plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 2 V), ORpol. 24(2003) nr 10, s. 29-30; toż: *Cibo, casa, lavoro, pace, sviluppo e giustizia per tutti: solo raggiungendo questi obiettivi si potrà valutare il vero successo della globalizzazione*, IGP XXVI, 1, s. 641-643.

208. *Misją Papieża jest obrona praw człowieka* (Przemówienie z okazji nadania doktoratu „honoris causa” Uniwersytetu „La Sapienza”, 17 V), ORpol. 24(2003) nr 10, s. 33-35; toż: *Gli uomini e le donne del Terzo Millennio sappiano iscrivere nelle leggi e tradurre nei comportamenti i diritti fondamentali dell'uomo, di ogni uomo, di tutto l'uomo*, IGP XXVI, 1, s. 781-787.

209. *Narody mają prawo do życia w bezpieczeństwie* (Przemówienie do ambasadora Izraela, 2 VI), ORpol. 24(2003) nr 10, s. 39-40; toż: *La Santa Sede è convinta che l'attuale conflitto in Medio Oriente sarà risolto solo quando vi saranno due stati indipendenti e sovrani*, IGP XXVI, 1, s. 868-871.

210. *O braterskie dzielenie się dobrami* (Przesłanie do przewodniczącego „Caritas internationalis”, 4 VII), ORpol. 24(2003) nr 10, s. 6-7; toż: *Attuare una collaborazione tra paesi ricchi e paesi poveri basata su rapporti paritari e reciproci*, IGP XXVI, 2, s. 20-22.

211. *Budujmy świat bez wojen* (Przesłanie z okazji XVII międzynarodowego spotkania poświęconego modlitwie o pokój w Akwizgranie, 5 IX), ORpol. 24(2003) nr 11-12, s. 5-6; toż: *Il sogno di un mondo libero dalle guerre*, IGP XXVI, 2, s. 190-194.

212. *Udział chrześcijan w życiu politycznym Europy* (Przemówienie do uczestników seminarium zorganizowanego przez Fundację Roberta Schumana, 7 XI), ORpol. 25(2004) nr 2, s. 20-21; toż: *Il cristianesimo è la forza che ha promosso, conciliato e consolidato valori che costituiscono il patrimonio più caro dell'Europa*, IGP XXVI, 2, s. 715-717.

213. *Migracje w poszukiwaniu pokoju* (Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy, 15 XII), ORpol. 25(2004) nr 3, s. 4-5; toż: *La mobilità umana forzata, a causa della guerra e della violenza, del terrorismo e dell'oppressione, della discriminazione e dell'ingiustizia*, IGP XXVI, 2, s. 983-986.

2004

214. *W trosce o lepszą przyszłość rodziny ludzkiej* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 12 I), ORpol. 25(2004) nr 3, s. 22-24; toż: *Un sguardo sul mondo alla luce di quattro convinzioni*, IGP XXVII, 2, s. 48-53.

215. *Aby nad Europą jaśniało oblicze Boga* (Przemówienie z okazji przyznania Janowi Pawłowi II Nagrody Karola Wielkiego, 24 III), ORpol. 25(2004) nr 6, s. 22-23; toż: „*Un'Europa dell'uomo, sul quale splenda il volto di Dio*”, IGP XXVII, 1, s. 364-367.

216. *Kościół troszczy się o pełne dobro każdego narodu* (Przemówienie do ambasadora Hiszpanii, 18 VI), ORpol. 25(2004) nr 11-12, s. 19-20; toż: „*I bambini hanno il diritto di nascere e di crescere in una casa in cui regni la stabilità e le parole padre e madre possano dirsi con gioia e senza inganno*”, IGP XXVII, 1, s. 815-819.

217. *Solidarny rozwój jako narzędzie walki z głodem i niedożywieniem* (Przesłanie z okazji Światowego Dnia Wyżywienia, 15 X), ORpol. 26(2005) nr 1, s. 18-19; toż: *Un sviluppo realmente solidale per contribuire a liberare l'umanità dal flagello della fame e della denutrizione*, IGP XXVII, 2, s. 415-418.

218. *Chrześcijaństwo i Europa* (Przemówienie do przewodniczącego Komisji Europejskiej, 28 X), ORpol. 26(2005) nr 1, s. 36; toż: *Il Cristianesimo ha contribuito alla formazione di una coscienza comune dei popoli europei*, IGP XXVII, 2, s. 472-473.

219. *Prawdziwa demokracja wymaga praworządności* (Przemówienie do ambasadora Iraku, 15 XI), ORpol. 26(2005) nr 2, s. 45; toż: *Possa il governo iracheno risolvere i contrasti e i conflitti attraverso il dialogo e il negoziato, facendo ricorso alla forza militare solo in casi estremi*, IGP XXVII, 2, s. 566-568.

220. *Nie daj się zwyciężać złu, ale złu dobrem zwyciężaj* (Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 26(2005) nr 2, s. 4-8; toż: „*Non lasciarti vincere dal male, ma vinci con il bene il male*”, IGP XXVII, 2, s. 676-685.

2005

221. *Działalność społeczna Kościoła częścią jego misji ewangelizacyjnej* (Przemówienie do ambasadora Kuby, 8 I), ORpol. 26(2005) nr 4, s. 15-16; toż: *La Chiesa*

a Cuba desidera illuminare la realtà sociale impegnandosi in mondo particolare nella promozione della dignità umana, IGP XXVIII, 1, s. 18-20.

222. *Wyzwanie stojące przed ludzkością: życie, chleb, pokój i wolność* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 10 I), ORpol. 26(2005) nr 3, s. 21-24; toż: *La vita, il pane, la pace, la libertà: le grandi sfide dell'umanità di oggi*, IGP XXVIII, 1, s. 25-32.

223. *Szacunek dla osoby ludzkiej od poczęcia do naturalnej śmierci* (Przemówienie do ambasadora Holandii, 22 I), ORpol. 26(2005) nr 4, s. 20-21; toż: *Rispetto assoluto della persona dal suo concepimento alla sua morte naturale*, IGP XXVIII, 1, s. 76-79.

224. *Szybki rozwój* (List apostolski do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu, 24 I), ORpol. 26(2005) nr 7-8; toż: „*Il rapido sviluppo*”, IGP XXVIII, 1, s. 94-104.

BENEDYKT XVI

2005

1. *Wzajemny szacunek, solidarność i pokój* (Przemówienie do przedstawicieli wspólnot muzułmańskich, 20 VIII), ORpol. 26(2005) nr 10, s. 22-24; toż: *Il dialogo inter-religioso e interculturale è una necessità vitale da cui dipende in gran parte il nostro futuro*, IB I, s. 445-448.

2. *Aby każdy miał zapewniony chleb powszedni* (Przesłanie z okazji Światowego Dnia Wyżywienia, 12 X), ORpol. 27(2006) nr 2, s. 10-11; toż: *La Chiesa incoraggia un vero dialogo delle culture per aumentare la capacità di nutrire la popolazione mondiale, nel rispetto della biodiversità*, IB I, s. 656-658.

3. *Pokój w prawdzie* (Oreędzie na XXXIX Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 27(2006) nr 2, s. 4-7; toż: „*Nella verità, la pace*”, IB I, s. 954-962.

2006

4. *Trzeba budować pokój oparty na prawdzie* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 9 I), ORpol. 27(2006) nr 4, s. 20-23; toż: *Giustizia, libertà, perdono e riconciliazione, speranza: formidabili impegni per costruire la pace nella verità*, IB II, 1, s. 43-51.

5. *W obronie chrześcijańskiego dziedzictwa Europy* (Przemówienie do uczestników kongresu zorganizowanego przez Europejską Partię Ludową, 30 III), ORpol. 27(2006) nr 8, s. 19-20; toż: *Vita, famiglia, educazione: tre valori „non negoziabili”*, IB II, 1, s. 382-384.

6. *Solidarność z dziećmi i młodzieżą w burzliwych czasach* (Przesłanie do uczestników XII Sesji Plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 27 IV), ORpol. 27(2006) nr 8, s. 14-15; toż: *La libertà interiore è la condizione di un'autentica crescita umana*, IB II, 1, s. 510-512.

7. *Jak naprawić demokrację?* (Przemówienie do uczestników spotkania zorganizowanego przez Fundację „Centesimus annus – Pro Pontifice”, 19 V), ORpol. 27(2006) nr 9-10, s. 34-35; toż: „*La democrazia raggiungerà la sua piena attuazione solo quan-*

do ogni persona ed ogni popolo sarà in grado di accedere ai beni primari”, IB II, 1, s. 642-644.

8. *Dialog międzyreligijny i międzykulturowy jest niezbędny* (Przemówienie do ambasadorów o większości muzułmańskiej, 25 IX), ORpol. 27(2006) nr 11, s. 39-40; toż: „*Il dialogo interreligioso e interculturale: una necessità per costruire insieme un mondo di pace*”, IB II, 2, s. 348-350.

9. *Wolność religijna wyrazem ludzkiej wolności* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 28 XI), ORpol. 28(2007) nr 2, s. 19-21; toż: *La libertà religiosa espressione fondamentale della libertà umana*, IB II, 2, s. 704-709.

10. *Osoba ludzka sercem pokoju* (Orędzie na XL Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 28(2007) nr 2, s. 4-8; toż: „*La persona umana, cuore della pace*”, IB II, 2, s. 775-784.

11. *List [...] do kanclerz Republiki Federalnej Niemiec Angeli Merkel* (16 XII), ORpol. 28(2007) nr 6, s. 17-18; toż: *Lettera alla Cancelliere della Repubblica Federale di Germania Dott.ssa Angela Merkel*, IB II, 2, s. 855-857.

12. *Otwórzmy się na Boga, by zapanował pokój* (Przemówienie do kardynałów, biskupów i pracowników Kurii Rzymskiej, 22 XII), ORpol. 28(2007) nr 2, s. 40-44; toż: „*La ragione della pace vinca l'irragionevolezza della violenza!*”, IB II, 2, s. 883-894.

2007

13. *Budujmy świat pokoju, sprawiedliwości i solidarności* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 8 I), ORpol. 28(2007) nr 4, s. 51-54; toż: *Lavorare alla costruzione di un umanesimo integrale che solo può assicurare un mondo pacifico, giusto e solidale*, IB III, 1, s. 38-47.

14. *Miłość bliźniego i sprawiedliwość w stosunkach międzynarodowych i między państwowych* (Przesłanie z okazji XIII Sesji Plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 28 IV), ORpol. 28(2007) nr 7-8, s. 7-9; toż: *Ambiente, persona umana, valori dello spirito: tre sfide da affrontare con un convinto impegno a servizio della giustizia ispirata dalla carità*, IB III, 1, s. 746-749.

2008

15. *Imię Boga jest imieniem sprawiedliwości* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 7 I), ORpol. 29(2008) nr 2, s. 32-35; toż: *Per avere giustizia e pace non si può escludere Dio dall'orizzonte dell'uomo e della storia*, IB IV, 1, s. 33-40.

16. *Prawa człowieka są wyrazem sprawiedliwości* (Przemówienie w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych, 18 IV), ORpol. 29(2008) nr 5, s. 55-58; toż: *I diritti umani vanno radicati nella giustizia*, IB IV, 1, s. 618-626.

17. *Godność człowieka, wspólne dobro, pomocniczość i solidarność* (Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 3 V), ORpol. 29(2008) nr 6, s. 34-36; toż: *La luce di Cristo e le necessità dell'uomo*, IB IV, 1, s. 707-711.

18. *Potrzebna jest globalizacja solidarności* (Przemówienie do uczestników kongresu zorganizowanego przez Fundację „Centesimus annus – Pro Pontifice”, 31 V), ORpol.

29(2008) nr 7-8, s. 15-16; toż: *La sfida oggi è globalizzare la solidarietà*, IB IV, 1, s. 928-930.

19. *Bez fundamentu etycznego prawom człowieka brak oparcia* (Przemówienie po koncercie z okazji 60-lecia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, 10 XII), ORpol. 30(2009) nr 2, s. 18-19; toż: *Senza una solida base etica i diritti umani rimangono fragili*, IB IV, 2, s. 813-815.

2009

20. *Wojna nigdy niczego nie rozwiązuje* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 8 I), ORpol. 30(2009) nr 2, s. 4-8; toż: „*Per costruire la pace bisogna ridare speranza ai poveri*”, IB V, 1, s. 34-41.

21. *Godność osoby i prawa człowieka to kwestia centralna* (Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 4 V), ORpol. 30(2009) nr 7-8, s. 54-55; toż: *I diritti umani hanno bisogno di una solida base etica e politica*, IB V, 1, s. 715-718.

22. *Sprawiedliwość społeczna i ewangelizacja* (Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady „Cor Unum”, 13 XI), ORpol. 31(2010) nr 2, s. 26-27; toż: *La forza dell'annuncio cristiano per i diritti umani e la giustizia*, IB V, 2, s. 539-541.

23. *Musimy jak najszybciej zwalczyć głód i niedożywienie na świecie* (Przemówienie w FAO na rozpoczęcie światowego spotkania na szczycie poświęconego bezpieczeństwu żywnościowemu, 16 XI), ORpol. 31(2010) nr 1, s. 22-24; toż: *Un rapporto paritario tra paesi ricchi e paesi poveri*, IB V, 2, s. 558-565.

2010

24. *Ochrona środowiska jest drogą do pokoju* (Homilia podczas Mszy św., 1 I), ORpol. 31(2010) nr 2, s. 15-17; toż: *La pace si costruisce anche rispettando l'ambiente*, IB VI, 1, s. 1-5.

25. *Kto chce budować pokój, musi chronić środowisko naturalne i ludzkie życie* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 11 I), ORpol. 31(2010) nr 2, s. 41-44; toż: „*La custodia del creato fattore di pace e di giustizia*”, IB VI, 1, s. 47-54.

26. *Osoba ludzka i dobro wspólne w centrum zarządzania sprawami publicznymi* (Przemówienie do władz regionu Lacjum, 14 I), ORpol. 31(2010) nr 3-4, s. 11-12; toż: *Persona umana e bene comune al centro dell'azione politica*, IB VI, 1, s. 63-66.

27. *Życie gospodarcze to działalność prowadzona „przez” i „dla” ludzi* (Przemówienie do uczestników XVI Sesji Plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 30 IV), ORpol. 31(2010) nr 7, s. 40-41; toż: *Senza intervento pubblico e criteri morali il mercato non può autoregolarsi*, IB VI, 1, s. 594-596.

28. *Prawa uzyskiwane przez migrantów wiążą się z obowiązkami* (Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, 28 V), ORpol. 31(2010) nr 8-9, s. 27-28; toż: *Nel rispetto di diritti e doveri*, IB VI, 1, s. 793-796.

29. *Służcie dobru wspólnemu Europy* (Przemówienie do członków Biura Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, 8 IX), ORpol. 31(2010) nr 10, s. 28; toż: *La dignità naturale di ogni persona radice dell'inviolabilità dei diritti umani*, IB VI, 2, s. 163-164.

2011

30. *Ewangelia jest największą siłą przemiany świata* (Przemówienie do przedstawicieli świata kultury, sztuki i gospodarki, 8 V), ORpol. 32(2011) nr 7, s. 44-46.

31. *Oby nigdy więcej wasz lud nie był gnębiony, traktowany z nieufnością i pogardą!* (Przemówienie do przedstawicieli Cyganów, 11 VI), ORpol. 32(2011) nr 8-9, s. 24-26; toż: *Voi siete nel cuore della Chiesa*, IB VII, 1, s. 827-830.

32. „*Migracje a nowa ewangelizacja*” (Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy, 21 IX), ORpol. 32(2011) nr 12, s. 11-12.

33. *Serce rozumne. Refleksje na temat podstaw prawa* (Przemówienie w Bundestagu, 22 IX), ORpol. 32(2011) nr 10-11, s. 38-41.

2012

34. *Gościnność, solidarność i praworządność* (Przemówienie do władz regionu Lacjum, 12 I), ORpol. 33(2012) nr 3, s. 12-13; toż: *Accoglienza, solidarietà, legalità*, IB VIII, 1, s. 62-65.

35. *Prawdziwe prawo jest nieodłączne od sprawiedliwości* (Przemówienie do Trybunału Roty Rzymskiej, 21 I), ORpol. 33(2012) nr 3, s. 19-21; toż: *La legge canonica si interpreta nella Chiesa*, IB VIII, 1, s. 96-101.

36. *Trzeba formować naród godny i wolny* (Homilia podczas Mszy św., Hawana, 28 III), ORpol. 33(2012) nr 5, s. 42-44; toż: *Dio rispetta la libertà umana*, IB VIII, 1, s. 366-370.

37. *Dobro wspólne przeważa nad dobrem jednostki* (Spotkanie z mieszkańcami Arezzo, 13 V), ORpol. 33(2012) nr 6, s. 7-8; toż: *Il rinnovamento spirituale unica via per un autentico miglioramento della vita sociale*, IB VIII, 1, s. 576.

38. *Składajcie odważne świadectwo, że Bóg pragnie pokoju* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 15 IX), ORpol. 33(2012) nr 9-10, s. 11-13.

39. *Błogosławieni pokój czyniący* (Orędzie na Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 33(2012) nr 1, s. 4-9.

2013

40. *Ściany nośne wolnego społeczeństwa* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 12 I), ORpol. 34(2013) nr 2, s. 34-37.

FRANCISZEK

2013

1. „*Migranci i uchodźcy: ku lepszemu światu*” (Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy, 5 VIII), ORpol. 34(2013) nr 11, s. 4-6.

2. *List Papieża Franciszka do Władimira Putina* (4 IX), ORpol. 34(2013) nr 10, s. 6.

3. *Tylko społeczeństwo dbające o sprawiedliwość cieszy się pokojem* (Audienca dla uczestników obchodów 50. rocznicy ogłoszenia encykliki „Pacem in terris”, 3 X), ORpol. 34(2013) nr 11, s. 44-45.

4. *Budowanie pokoju wiąże się z uznaniem prawa do wolności religijnej dla wszystkich* (Audienca dla uczestników sesji Papieskiej Rady do Spraw Dialogu Międzyreligijnego, 28 XI), ORpol. 35(2014) nr 1, s. 31-33.

5. *Braterstwo podstawą pokoju i drogą do niego* (Orędzie na Światowy Dzień Pokoju, 8 XII), ORpol. 35(2014) nr 1, s. 4-10.

6. *Miliard osób cierpi głód, choć żywności mogłoby wystarczyć dla wszystkich* (Przesłanie wideo z okazji kampanii walki z głodem na świecie ogłoszonej przez Caritas Internationalis, 10 XII), ORpol. 35(2014) nr 1, s. 39.

2014

7. *Potrzebna jest światowa mobilizacja* (Przemówienie do członków Rady Koordynacyjnej Szefów Organizacji Wyspecjalizowanych ONZ, 9 V), ORpol. 35(2014) nr 6, s. 39-40.

8. *Pora zdobyć się na odwagę w służbie dobra* (Przemówienie podczas spotkania z władzami palestyńskimi, 25 V), ORpol. 35(2014) nr 6, s. 9-10.

9. *Od marzenia do rzeczywistości* (Przemówienie podczas ceremonii powitalnej na lotnisku w Tel Awiwie, 25 V), ORpol. 35(2014) nr 6, s. 13-14.

10. *Budowanie pokoju wymaga poszanowania wolności i godności wszystkich* (Przemówienie podczas wizyty u prezydenta Izraela, 26 V), ORpol. 35(2014) nr 6, s. 23-24.

11. *Nie można tolerować dominacji rynków finansowych nad społecznościami* (Przemówienie do uczestników konferencji zorganizowanej przez Papieską Radę „Iustitia et Pax”, 16 VI), ORpol. 35(2014) nr 7, s. 17-18.

12. *Pokój jest trwały, gdy pielęgnuje go wiele rąk* (Przemówienie do uczestników sesji plenarnej ROACO, 26 VI), ORpol. 35(2014) nr 7, s. 11-12.

13. *Najważniejsza jest godność człowieka* (Przemówienie do przedstawicieli świata pracy i przedsiębiorców, 5 VII), ORpol. 35(2014) nr 7, s. 35-36.

14. *Potrzebna jest zmiana postawy wobec migrantów i uchodźców* (Przesłanie do uczestników kolokwium Meksyku i Stolicy Apostolskiej na temat przemieszczania się ludności i rozwoju, 11 VII), ORpol. 35(2014) nr 8-9, s. 43.

15. *W krainie spokojnego poranka* (Spotkanie z przedstawicielami rządu i władz państwowych, Seul, 14 VIII), ORpol. 35(2014) nr 8-9, s. 4-5.